

Szemes Péter

Chak Brusztolva

A tavalyi évadban a színházi hagyományoknak megfelelően Az üvegcipő zalaegerszegi előadásának premiere előtt mutatta be Chak István második, *BRUSZTOLVA* című kötetét. A szerző a válogatott verseit tartalmazó *amima* után ezúttal színházi alkotókkal készített beszélgetéseit adta közre. A bemutató időpontja nem volt véletlen, hiszen a Hevesi Sándor Színház névfelvételének 20., Gábor Miklós halálának 5. évfordulója mellett Chak István 50. születésnapjára is emlékeztetett.

A kötet bár mecénási támogatással, magánkiadásban jelent meg – és ezzel apokrifnek számít a hivatalos kiadással kanonizált, de sokszor színvonalatlanabb kulturális kiadványok között – nemcsak szépirodalmi kapcsolódása, de színház történeti jelentősége miatt is rendkívül értékes munka. Előbbit főként a kötet cím tipográfiaiailag kiemelt nyelvi játéka (a *BRUSZTOLVA* egyfelől utalás a munkára mellyel maga a kötet, illetve a beszélgetések tárgyát – adó színházi előadások megvalósultak, másrészt magában rejti azt a mágikus nevet, mely összefogja a látszólag önmagukban álló szövegeket), valamint a többletjelentést hordozó fejezetcímek igazolják, utóbbi megállapítást pedig az a sajátos státus, melyet e könyv hasonló – a zalaegerszegi színház történetének valamely szegmensét vizsgáló – írások hiányában betölt. Ezen felül a *BRUSZTOLVA* könyv-mivoltában, pusztán külső formáját tekintve is utal tartalmára, hiszen alapszínei (fekete, fehér, sárga) és a fedél képe egyaránt a színházra vonatkozó jelként funkcionálnak. A művészeti ágak összemosása egyébként a szerző kedvelt ábrázolási módja (amint az *amima* példája igazolja), a beszélgetések esetében azonban a társművészetek alkalmazása a színházi téma elsődlegességének kiemelésére történik. A színházról szóló diskurzust ennek megfelelően az említettek túl szemléletes és gondosan válogatott fotóanyag kíséri, egészíti ki.

A főtémát képező 11 beszélgetés közül az első 1997-ben, az utolsó 2001-ben készült, e 4 éves válogatás mégis 20 év történéseit, emlékezetes pillanatait, nagy egyéniségeit állítja elénk, idézi meg. Jóllehet a szövegek – mint már fentebb utaltam rá – láthatatlan fonállal összekötöttek, az egyes darabok között, s ez talán a kötet egyetlen deficitje, egyenlenség mutatkozik. A beszélgetések a színház mesterembereivel, a színjáték-mű különböző szegmenseit létrehozó alkotókkal (rendező, író, színész, zeneszerző) készültek, semmi sem indokolja azonban, hogy egyikük kétszer szerepeljen,

míg a többiek csak egyszer. Ugyanakkor, ha már a szerző a kötet címében és ajánlásában utalt a Kossuth-díjas rendezőre, célszerű lett volna talán a szövegek közé egy *Ruszt Józseffel* való kollokviumot is beemlíteni. A válogatás – noha széles spektrumot fog át – alapja így meglehetősen önkényes. A beszélgetések tematikus vizsgálata helyett ennek megfelelően, mivel minden alany önálló alkotó személyiség – aki azonban szubjektív kreativitását a színjáték-mű létrehozása közben a közös munkának rendeli alá –, megfelelőbb a kronológikus áttekintés.

Ettől kizárólag *Taub János* rendezővel a *Caligula* helytartója zalaegerszegi, illetve budapesti bemutatójának apropóján készített két interjú esetében kell eltérnem. A beszélgetést Chak szubjektívan indítja, mindenek előtt a partner szellemisége foglalkoztatja. Először az embert akarja megismerni, s innen a mai művészeti életre vonatkozó kérdéssel köt át a rendezői felfogáshoz, munkamódszerhez és az adott rendezéshez. A budapesti kollokvium továbblépés a zalaegerszegihez képest, hiszen itt már (a korábbi beszélgetés nyilvánvalóan viszonyt teremtett) művészetesztétikai (az alkotó-műalkotás-befogadó hármasságot vizsgáló) és a kortárs magyar színházi helyzetre vonatkozó konkrét kérdések is tárgyalásra kerülnek.

Horváth Károly zeneszerzőhöz a zenei pályakép felől közelít a szerző, s az érintett zalaegerszegi előadásokat veszik górcső alá. Ezek közül kiemelkedik a nagy siker, *Molnár Ferenc Lilioma*, melyet a vendégrendező *Paolo Magelli* az egykori zalaegerszegi kályhagyár helyén vitt színre. Végül az aktuális zenei munkákról esik szó.

Bagó Bertalan esetében Ruszt hatása, illetve a fiatal rendező sajátos színházi felfogására, színpadi megoldásaira vonatkozó „lilasága” a beszélgetést indító témák. A rendezői státus köré épülnek fel a közönséghez, illetve a színészekhez való viszonyt érintő kérdések, melyek a rendezői hitvalláshoz is elvezetnek.

Látszólag a Huszka-díj és a dalszöveg-írói munka a *Bereményi Gézával* készített interjú apropója. Innen azonban célirányos kérdésekkel jut el a szerző az alany írói (a kortárs irodalmi élet, az Írószövetség problémái), filmrendezői (a honfoglalásról szóló *Levédia* film) szerepének bemutatásához, majd tovább a drámaírás és a színházi rendezés kapcsolatához. Ezt illetően Az arany ára, *Bereményi pályadíjas* műve, meghatározónak bizonyul. A darab éppen zajló próbafolyamata indokán dramaturgia és a szereposztás

problémái is szóba kerülnek. Végül a Cseh Tamással való további közös munka felemlítése mintegy keretbe zárja a beszélgetést.

Siménfalvy Lajos Aase-díjas színművésszel 50 éves jubileuma kapcsán beszélgetett Chak István. Ennek során természetesen a színészi életmű (a jelentősebb szerepek, az Egervári Klárával való közös munka, a jutalomjáték, valamint a folytatás) és a kapcsolódó elméleti kérdések (a színház feladata és jövője, színész-rendező és a dramaturg-író viszonya) állnak a középpontban. A szöveg végi kommentár – a kollokviumban még csak utaltak a Hattyúdál és Az arany ára következő előadásaira – visszatekintő jellege pedig mintegy kontextusba helyezi a beszélgetés egészét.

Sikeres évad után készült interjú *Wellmann György* színművésszel, hiszen a győri Színházi Találkózón Az arany áraban nyújtott teljesítményéért elnyerte a legjobb mellékszereplő díját. Az elsődlegesen életrajzi és az eddigi színházi alakításokra vonatkozó kérdések mellett (az áttelepülés, a magyarországi társulatok, Ruszt József, illetve Máriáss József szerepe) felmerül az új otthonhoz, Zalaegerszeg városhoz való viszony.

Farkas Ignác Jászai-díjas színművészt a művészi munkával kiérdemelt Máriáss-díj, valamint a győri Színházi Találkozó sikere kapcsán kérdezte Chak. Ennek során a stúdiós színésznövendékek tanítása, a gyermekdarab-rendezés, a színháznak a város kulturális életében betöltött szerepe is szóba kerül.

Az EURO THEATER BONN főrendezőjével, *Tömöry Péter* íróval az állandó útközben-létről, önmagakereséséről, a voltaképpen kultúrák-közöttségéről

beszélget a szerző. A találkozásra alkalmat az *Író rendez* sorozat szolgáltatott, melynek során Tömöry a *Ki is vagyok én?* című darabot vitte színre. A konkrét előadásról a beszélgetés második felében általános problémákra (a magyar színházi struktúra, a külföldiekhez hasonló igazi honi színházi fesztivál hiánya, a Nyílt Fórum) tértek át.

Balogh Tamás színművésszel Nagy Ignác Tisztújításának apropóján készült felvétel. A szerep megformálás mikéntjétől a voltaképpen alkotói hitvallásig (és ennek különböző alkalmazási területeiig a színháztól a gasztronómiáig) jut a beszélgetés, melyből a színművész Erdei Színházra vonatkozó véleménye is megismerhető.

Az utolsó, kötetben helyet kapott diskurzus Merő Béla rendezővel történt, mégpedig kettős „jubileum” kapcsán: egy éve nincs Nyílt Fórum és egy hónapos az újonnan létrehozott művészeti kht. A beszélgetést ennek megfelelően e két problémához való viszony szervezi, s utóbbiból kiindulva szó esik az amatőr színházról és távolabbról a zalaegerszegi teátrum születéséről (Ruszt József szerepéről) is.

Chak István *BRUSZTOLVA* című kötete igazi értékét akkor nyeri el, ha a beszélgetések folytatódnak és elindul egy olyan kétirányú folyamat, melynek eredményeként az olvasók közelebb kerülnek a színházi élethez, a színház alkotói pedig nyitnak a nézők felé és ebből a hatás-kölcsönhatásból a színház is megtermékenyül. Ebben fontos szerep jut a szerzőnek, hiszen sajátos státusa lehetővé teszi a nézőpontok, vélemények, sőt értékek kölcsönös közvetítését.